



UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI
WYDZIAŁ HUMANISTYCZNY

Prof. dr hab. Ewa Komorowska
Instytut Językoznawstwa
Uniwersytet Szczeciński

Szczecin, 4.10.2024

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Wei Bi pt. *The Colour Red in Chinese Culture and Language* / *Czerwień w chińskiej kulturze i języku*, Gdańsk 2024, ss. 330

Rozprawa doktorska została napisana w dyscyplinie językoznawstwo pod kierunkiem promotora dr hab. Danuty Stanulewicz-Skrzypiec, prof. UG i promotora pomocniczej dr Wu Lan.

Rozprawa doktorska mgr Wei Bi wpisuje się swym zakresem tematycznym w badania barw w językach i kulturach świata. Doktorantka skupiła swoją uwagę na kulturze chińskiej, stawiając w centrum opisu barwę czerwoną. Już samo spojrzenie na bogaty spis treści pokazuje nowatorski charakter monografii, w literaturze tematu bowiem brak jest prac tak wielokierunkowo opisujących barwę czerwoną w języku i kulturze Chin. Chińskie podstawowe i niepodstawowe nazwy barwy czerwonej zostały zbadane pod kątem znaczenia koloru czerwonego w kulturze chińskiej: materialnej i duchowej, etymologii, słowotwórstwa, figur retorycznych i związków frazeologicznych. Ponadto badaniom poddana została ewolucja podstawowych nazw koloru czerwonego w języku chińskim oraz przez nie wywoływane skojarzenia.

Licząca aż 330 stron rozprawa doktorska składa się z wprowadzenia, dwóch rozdziałów teoretycznych, rozdziału metodologicznego oraz pięciu rozdziałów analitycznych, podsumowania, bogatej bibliografii, trzech suplementów i dwóch streszczeń: w języku angielskim i w języku polskim.

We wprowadzeniu autorka nakreśliła cel pracy: „The aim of this study is to analyze the colour red from three perspectives: colour as such, culture and language” / ‘celem pracy jest analiza koloru czerwonego z trzech perspektyw: koloru jako takiego, kultury i języka’. Autorka

zwraca uwagę na fakt, że naród chiński od czasów starożytnych preferował kolor czerwony. Istnieją dwa ważne powody znaczenia czerwieni. Pierwszym z nich jest kult natury, drugim jest wpływ doktryn takich jak wuxing „pięć żywiołów” – metal, drewno, woda, ogień i ziemia, wufang „pięć stron świata” – zachód, wschód, północ, południe i środek, wuse „pięć kolorów” – biały, cyjan, czarny, czerwony i żółty, wude „pięć cnót”. Wychodząc zatem od teorii „pięciu kolorów” autorka formułuje przyjętą w rozprawie metodę opisu określeń czerwieni z kilku perspektyw: omówienie pochodzenia i rozwoju chińskich podstawowych nazw barw, występujących w tekstach literackich i zapisach historycznych; zebranie i analiza słów i związków frazeologicznych odnotowanych w pracach leksykograficznych, przedstawienie zasad słowotwórczych, a także badania korpusowe, których celem jest określenie częstotliwości występowania najpopularniejszych starożytnych i współczesnych określeń czerwieni oraz badania ankietowe, których celem jest m.in. poznanie skojarzeń i ocena znajomości nazw koloru czerwonego u rodzimych użytkowników języka chińskiego.

Doktorantka stawia pytania badawcze, na które będzie starała się odpowiedzieć w pracy. Wśród tych pytań znalazły się następujące: Dlaczego kolor czerwony jest uważany za jeden z najważniejszych kolorów w Chinach? Jakie są podstawowe nazwy barw w starożytnym języku chińskim i współczesnym języku mandaryńskim? Jakie figury retoryczne można zidentyfikować w chińskich słowach i frazeologizmach ze słowami oznaczającymi kolor czerwony? Jaka jest symbolika koloru czerwonego i jego odcieni? Czy z kolorem czerwonym wiążą się jakieś tabu?

Podoba mi się wprowadzenie do dysertacji, które zawiera dokładnie określony cel pracy, hipotezy i pytania badawcze oraz metody opisu materiału. Już samo przemyślane wprowadzenie do dysertacji pokazuje nam Wei Bi jako dociekliwą lingwistkę, która będzie starała się wielopłaszczyznowo i precyzyjnie opisać czerwień w języku, literaturze i kulturze Chin. Gratuluję.

Rozdział teoretyczny – pierwszy w kolejności – zatytułowany *Colour in culture and language: Theoretical issues* / *Kolor w kulturze i języku: zagadnienia teoretyczne* zawiera informacje na temat rozpoznawania kolorów przez człowieka, a w tym wczesnych badań nad naturą koloru i jego implikacjami naukowymi oraz nad nazwami barw stanowiącymi odzwierciedlenie zjawisk fizycznych. W rozdziale przedstawione zostały różne klasyfikacje słownictwa kolorów, w tym: Berlina i Kaya: uniwersalność nazw kolorów, McNeilla: podejście relatywistyczne i Wierzbickiej: brak uniwersaliów w słownictwie barw oraz badania nad ewolucją kategorii barw. Szczegółne miejsce w rozdziale teoretycznym autorka wydzieliła dla opisu badań nad chińskim słownictwem kolorów, omawiając, między innymi, chińskie nazwy

kolorów w świetle tradycyjnej egzegezy, badania nad kulturowymi powiązaniem chińskich nazw kolorów, badania ich semantyki oraz badania nad współczesnym i starożytnym chińskim słownictwem kolorów z perspektywy leksykalnej i retorycznej. Ponadto rozdział zawiera przegląd badań dotyczący wyrazów oznaczających kolor czerwony w języku chińskim i w innych językach.

Rozdział pierwszy o charakterze teoretycznym stanowi wysoce merytoryczne wprowadzenie w zagadnienie słownictwa barw w języku i kulturze. Jest to rozdział bardzo dobrze przemyślany, gdyż nie ogranicza się tylko do języka chińskiego, lecz pokazuje badania nad słownictwem kolorystycznym w języku chińskim na tle innych badań i klasyfikacji w literaturze tematu. Rozdział oceniam bardzo wysoko.

Rozdział drugi stanowi rozważania metodologiczne. Autorka przedstawia źródła pozyskania materiału badawczego. Dane badawcze – jak pisze Wei Bi – pochodzą z różnych źródeł, w tym starożytnej literatury, zapisów historycznych, słowników (etymologicznych, jednojęzycznych, dwujęzycznych, zawierających idiomy) i korpusów języka chińskiego. Ponadto część danych pochodzi z badań ankietowych przeprowadzonych przez autorkę rozprawy wśród użytkowników języka chińskiego, których poproszono o wypełnienie dwóch kwestionariuszy. W badaniu tym zwrócono łącznie aż 259 ważnych kwestionariuszy: 129 w przypadku pierwszego badania i 130 w przypadku drugiego badania. Jeżeli chodzi o badania korpusowe, Wei Bi przedstawia dotychczasowe badania nazw barw i opisuje chińskie korpusy CCL i Torch, które wykorzystane zostaną do analizy nazw czerwieni. Rozdział metodologiczny jest bardzo dobry.

Rozdział trzeci nosi tytuł *Colours in Chinese culture and the evolution of basic colour terms / Kolory w kulturze chińskiej i ewolucja podstawowych nazw barw*. W tym rozdziale omówiono znaczenie kolorów w kulturze chińskiej, w tym perspektywie teorii pięciu żywiołów. Celem tego rozdziału było pokazanie, w jaki sposób kultura chińska przyczyniła się do rozwoju chińskiego słownictwa kolorów. Realizując wyznaczony cel, autorka omawia kolory w wierzeniach totemicznych, chińskie nazwy czystego koloru itd. Rozdział jest bogato ilustrowany, co wzmacnia merytorykę opisu. Rozdział szalenie interesujący, doskonale wprowadza w świat kultury i filozofii Chin, co pozwala zrozumieć istniejący w Chinach związek kolorów z językiem i kulturą.

W rozdziale czwartym zatytułowanym *Connotations of the colour red in Chinese culture / Konotacje koloru czerwonego w kulturze chińskiej* omówionych zostało szereg wielokierunkowych zagadnień, a mianowicie: źródła dominacji koloru czerwonego w kulturze chińskiej, obecność koloru czerwonego w zwyczajach i tradycjach ludowych w Chinach, a

także w religii i etyce chińskiej czy też używanie koloru czerwonego w świecie polityki w historii Chin.

Kolejny, piąty rozdział monografii dotyczy koloru czerwonego w chińskiej kulturze materialnej (*Red in Chinese material culture*). W rozdziale tym autorka opisuje zastosowanie czerwieni w kulturze chińskich strojów, w tradycyjnym rzemiośle chińskim, a także symbolikę czerwieni w tradycyjnym teatrze i filmie chińskim oraz wiele jeszcze innych zastosowań. Omówione w rozprawie teksty kultury dostarczają silnych argumentów dla pokazania roli czerwieni w kulturze chińskiej.

Rozdziały czwarty i piąty są szalenie ciekawe, zawierające wiele cennych informacji, nie zawsze znanych europejskiemu czytelnikowi. Rozdziały są bogato ilustrowane, co podnosi ich wartość. Rozważania wysoce merytoryczne.

W rozdziale szóstym omówione zostały podstawowe i niepodstawowe nazwy koloru czerwonego w starożytnym i współczesnym języku chińskim. Autorka rozpoczęła rozważania lingwistyczne od analizy leksemu oznaczającego kolor czerwony w starożytnym języku chińskim, omawiając jego podstawowe i niepodstawowe nazwy, z kolei skupiła się na leksemach oznaczających kolor czerwony we współczesnym języku chińskim. Wei Bi przeprowadziła morfologiczną klasyfikację wyrazów oznaczających kolor czerwony. W ramach omawiania koloru czerwonego we współczesnym języku chińskim doktorantka przytoczyła definicje wyrazu oznaczającego kolor, zawarte w słownikach chińskich, zwracając uwagę na ich niepełność treściową oraz na leksykalne warianty chińskiego wyrazu *hong* 'czerwony'. Autorka opisuje również słowa nazywające kolor i wyrażenia, zawierające komponent koloru. Ciekawe, że w starożytnych Chinach powszechnie używano następujących określeń czerwieni i jej odcieni, prezentowanych tu od najciemniejszych do najjaśniejszych: *jiang* 绛 'ciemnoczerwony', *fei* 绯 'karmazynowy', *zhu* 朱 'cynobrowy', *chi* 赤 'czerwony', *tong* 彤 'czerwony', *dan* 丹 'cynobrowy' and *hong* 红 'jasnoczerwony'. *Chi* to podstawowa nazwa oznaczająca kolor czerwony w starożytnych Chinach. Słowo *hong*, pierwotnie określające odcienie koloru jasnoczerwonego lub różowoczerwonego, stopniowo nabierało ogólnego znaczenia i ostatecznie zastąpiło *chi*, stając się podstawową nazwą barwy we współczesnym języku chińskim.

Przedmiotem opisu stają się następnie zasady słowotwórcze. Autorka bierze pod uwagę jednosylabowe słowa oznaczające kolor czerwony, złożone wyrazy oznaczające kolory, zreduplikowane wyrazy złożone itd. Badania pokazują, że najliczniejszą grupę stanowią wyrazy złożone, które łączą morfem oznaczający konkretny obiekt z morfemem *hong*.

Jednosylabowe niepodstawowe nazwy czerwieni nie są już często używane, w rzeczywistości niektóre z nich stopniowo zniknęły ze współczesnych chińskich słowników, a jeszcze inne zmieniły swoje znaczenie. Jeśli chodzi o słowa złożone, najczęstsze są kombinacje słów odnoszących się do konkretnych przedmiotów, w tym jedzenia, i słowa *hong*.

W kolejnym podrozdziale rozdziału szóstego omówiono słowa oznaczające kolor czerwony w języku chińskim z uwzględnieniem środków retorycznych. Autorka zauważa, że tworzenie niepodstawowych nazw oznaczających kolor czerwony i wyrażen, które je zawierają, może wymagać środków retorycznych, takich jak metafora, metonimia, synestezja i antyteza.

Rozdział jest bardzo interesujący, bogaty treściowo i wysoce merytoryczny.

W kolejnym rozdziale – siódmym – Wei Bi dokonała analizy korpusowej użycia chińskich słów oznaczających kolor czerwony. Analiza prowadzona była w trzech grupach tematycznych: częstotliwości i użycia słów oznaczających kolor czerwony w starożytnym języku chińskim, częstotliwości występowania słów określających kolor i słów zawierających komponent koloru oraz częstotliwości i użycia słów oznaczających kolor czerwony w języku chińskim mandaryńskim.

W rozdziale ósmym autorka przeprowadza badania nad percepcją koloru czerwonego przez osoby mówiące po chińsku i nad znajomością słów i wyrażen odnoszących się do tego koloru.

Analiza częstotliwości występowania wyrazów odnoszących się do koloru czerwonego w tekstach korpusów oraz wyniki badań nad skojarzeniami pokazują, że powiązany jest on ze świętami, entuzjazmem, szczęściem, dobrobytem, pomyślnością itd. Pod wpływem kultury zachodniej, Chińczycy kojarzą ten kolor z zakazem, ostrzeżeniem i niebezpieczeństwem, co przyczynia się do powstawania tabu. Jak wynika z danych korpusowych, słowa zawierające morfemy odnoszące się do koloru czerwonego są bardzo częste. Jeśli chodzi o określenia koloru czerwonego używane w związkach frazeologicznych, tradycyjne chińskie idiomy zawierające komponent koloru czerwonego cieszą się uprzywilejowaną pozycją, chociaż są one często używane w języku pisanym, a nie w codziennej komunikacji. W tradycyjnych idiomach występuje pięć określeń koloru czerwonego: *hong* 红, *chi* 赤, *zhu* 朱, *dan* 丹 i *tong* 彤. Przeprowadzone badania ankietowe pokazują, że różne słowa oznaczające kolor czerwony miewają różne konotacje. Słowo *hong* może wywoływać skojarzenia ze świętami, szczęściem, dobrobytem, popularnością, pięknem, szczęściem, władzą, rewolucją i wysoką świadomością polityczną, podczas gdy *chi* wywołuje skojarzenia ze sprawiedliwością, lojalnością, władzą,

pomyślnością, szlachetnością, a także z ruiną i nagością. Czerwony zawsze był uważany za ciepły kolor, wywołujący silne wrażenie entuzjazmu i witalności.

Swoje rozważania lingwistyczne i kulturowe autorka podsumowuje we wnioskach, odnosząc je do postawionych w części wstępnej pracy tez. Jak pisze Wei Bi: wyniki badań opisane w rozprawie potwierdzają następujące hipotezy dotyczące barwy czerwonej i słów odnoszących się do niej: (1) barwa czerwona zawsze była ważna w kulturze chińskiej, co znajduje odzwierciedlenie w dawnych i współczesnych tekstach kultury; (2) znaczenie czerwieni odzwierciedla się w języku, tj. Chińczycy używają wielu słów i wyrażen w odniesieniu do tego koloru i jego odcieni; (3) podstawowe słowo oznaczające kolor czerwony jest jednym z najbardziej istotnych nazw barw dla użytkowników języka chińskiego; (4) prototypowymi odniesieniami chińskiej podstawowej nazwy czerwieni, *hong*, są krew i ogień. Ponadto, co jest bardzo istotne, autorka na podstawie przeprowadzonych badań weryfikuje dwie ogólne hipotezy dotyczące chińskiego słownictwa barw: (5) klasyfikacja współczesnego chińskiego mandaryńskiego przez Berlina i Kaya jako języka reprezentującego stadium V nie jest trafna; (6) zjawiska kulturowe znacząco wpływają na leksykon kolorów w języku chińskim. Autorka zauważa, że jeśli chodzi o hipotezę (5), analiza etapów ewolucji chińskiego leksykonu kolorów dostarcza solidnych argumentów za traktowaniem chińskiego nie jako języka stadium V – jak twierdzą Berlin i Kay, ale jako języka stadium VII, mającego dziesięć podstawowych nazw barw: *bai* 白 ‘biały’, *hei* 黑 ‘czarny’, *huang* 黄 ‘żółty’, *hong* 红 ‘czerwony’, *zi* 紫 ‘fioletowy’, *lü* 绿 ‘zielony’, *hui* 灰 ‘szary’, *lan* 蓝 ‘niebieski’, *he* 褐 lub *zong* 棕 ‘brązowy’ oraz *cheng* 橙 ‘pomarańczowy’.

Autorka na podstawie badań stwierdza zatem, że kolor czerwony jest uważany za jeden z najważniejszych kolorów w Chinach, co potwierdzają dodatkowo, między innymi, analizy tekstów literackich i historycznych. Preferencja czerwieni wywodzi się z kultu koloru w starożytnych Chinach i konotacji kulturowych. Czerwony, czczony w dynastiach Zhou, Han, Sui, Song i Ming, jest najbardziej reprezentatywnym kolorem Chin. Tak więc kolor czerwony jest szeroko stosowany w kulturze chińskiej, zarówno w jej aspektach duchowych, jak i materialnych. Silną i stałą obecność czerwieni można zauważyć w filozofii, religii, etyce i polityce. Ze względu na swoją bogatą symbolikę, czerwień bywa często wykorzystywana w tradycyjnej architekturze, odzieży i wyrobach rzemieślniczych, a także w filmie i teatrze.

Warto podkreślić wnioski autorki mówiące o związku koloru czerwonego z językiem i kulturą. Autorka zauważa, że za hipotezą, mówiącą o tym, że znaczenie czerwieni w kulturze znajduje odzwierciedlenie w języku, jak również za hipotezą dotyczącą wpływu kultury na

chińskie słownictwo barw, przemawia znaczna liczba i zróżnicowanie słów określających czerwień i jej odcienie oraz ich obecność w wielu związkach frazeologicznych, także tych, których znaczenie nie dotyczy koloru.

Tytułem podsumowania

Nie mam słów, którymi należałoby wyrazić uznanie dla tak wysoce merytorycznej rozprawy doktorskiej. Gratulacje składam zarówno samej autorce – Pani magister Wei Bi, jak i Pani Profesor Danucie Stanulewicz-Skrzypiec – promotorowi dysertacji i promotorce pomocniczej – Pani Doktor Wu Lan za tak wspaniale poprowadzoną rozprawę doktorską. Monografia stanowi wzorzec rozpraw doktorskich zarówno od strony merytoryki, logiki wykładu, wnikliwości opisu i różnorodności analizy materiału, jak i wysokiego poziomu języka angielskiego i technicznego opracowania pracy. Warto również podkreślić wprowadzane na końcu każdego rozdziału podsumowania, które stanowią wypunktowanie najważniejszych wniosków z rozdziałów. Takie merytoryczne podsumowania są nie tylko odzwierciedleniem poruszanych zagadnień, ale stanowią przemyślany komentarz do rozumienia treści zawartych w rozdziale i podnoszą wartość monografii. Rozprawa doktorska zawiera bogatą literaturę tematu, co również zasługuje na pochwałę. Dodatkowa wartość pracy stanowią liczne fotografie i rysunki, które dodają pracy kolorytu i dopełniają omawiane treści. Ponadto podziw budzą precyzyjne tabele i wykresy, zawarte w monografii.

Reasumując:

Przeprowadzona przez Wei Bi analiza czerwieni w kulturze i języku chińskim jest niewątpliwie interesującym studium lingwistycznym, zanurzonym w kulturze Chin, w którym autorka prezentuje się jako dojrzała badaczka z szeroką wiedzą z zakresu różnych gałęzi lingwistyki, którą znakomicie potrafi wykorzystać w interpretacjach naukowych, a nadto w całości pracy pokazuje swoje uzdolnienia filologiczne i samodzielność w formułowaniu wniosków. Analiza materiału prowadzona jest zgodnie z przyjętymi założeniami metodologicznymi pracy i jest wysoce merytoryczna.

Biorąc pod uwagę wysoką wartość merytoryczną przedstawionej rozprawy doktorskiej, oryginalność zawartych w niej informacji, przemyślenia autorskie, umiejętność formułowania merytorycznych wniosków, logikę prowadzonego wykładu naukowego, które pokazują ich autorkę jako dojrzałą lingwistkę, stwierdzam, że rozprawa doktorska **Magister Wei Bi nad wyraz spełnia warunki** określone w art. 13. 1. Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach

i tytule naukowym w zakresie sztuki, stanowiąc oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej, jaką jest językoznawstwo, oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia przez **Wei Bi** pracy naukowej.

Wnoszę również o wyróżnienie rozprawy i skierowanie jej do druku.

Ewa Komarowska